

Informacijske potrebe i sadržajno-logička struktura obavijesti

Pavao Novosel

Razlozi istraživanja sadržajnih aspekata obavijesti

Važnost sadržajnog aspekta obavijesti, pa time i opravdanost istraživačkih napora u tom smjeru, proizlazi iz niza uvjeta i činilaca. Među njima bi možda na prvom mjestu valjalo istaknuti *Činjenicu goleme ponude informacija* kojoj smo u suvremenom svijetu izloženi. Danas je ta ponuda već tolika da obično *praćenje* novih informacija s nekog znanstvenog ili praktičnog područja, postaje pravom mukom, ponekad nesavladivim problemom. Da stvar bude gora, važne obavijesti obično su *skrivena* u mnogo većem broju nepotrebnih i nevažnih, zbog čega primatelj mora znatan dio vremena gubiti na selekciju nepotrebnoga. U nekim slučajevima ta aktivnost guta i do 50% raspoloživog vremena.

Nameće se potreba *smanjenja informacijskog pritiska*. No, potrebno ga je provesti na način koji neće ugroziti pristizanje stvarno važnih obavijesti, bez kojih je razumno djelovanje nemoguće. A to zapravo znači da se moraju *istražiti* prave *informacijske potrebe* a potom uspostaviti mehanizmi filtriranja koji bi korisnicima propuštali samo njima potrebne informacije. To je, dakle, prvi razlog zbog kojega se ispitivanje sadržajnih aspekata obavijesti nameće kao hitan zadatak.

Drugi razlog proistječe iz naglog razvoja i sve šire primjene informatičke tehnologije. U uvjetima kompjuterizacije podaci se na neki način »sami od sebe« diferenciraju u one koji su pristupačni elektronskoj obradi i one koji to nisu. Tako dolazi do neke vrsti *asimetričnosti* u prikupljanju i obradi podataka, što opet vodi neopravdanom utjecaju samo nekih grupa informacija na društvene odluke. Želimo li na ispravan način iskoristiti prednosti koje nudi suvremena elektronska tehnologija, moramo poduzeti mjere za ispravljanje takvih »prirodnih« asimetričnih tendencija. To je i opet moguće samo ako se istraže stvarno potrebni sadržaji a rezultati postanu vodičem u planiranju sistema automatske obrade podataka.

Treći razlog važnosti ispitivanja sadržajnih aspekata obavještavanja posebno je istaknut u našem društveno-političkom sistemu. Riječ je, naravno, o informacijskim potrebama koje nameće *samoupravljanje*. U samoupravljanju se, između ostaloga, traži stanovita *informacijska egalizacija*

između stručnjaka i rukovodilaca na jednoj, i ostalih subjekata, na drugoj strani. Za ostvarenje takve egalizacije neophodno je znati koji su informacijski elementi osnovica odlučivanja. Službe informiranja mogu onda svrsishodno i prilagođeno pružati upravo one podatke koji su subjektima u određenom času neophodni za razumno sudjelovanje u odlučivanju.

Dosadašnji radovi na ovom području

Moramo odmah ustanoviti da stanje znanosti, barem kad je riječ o otkrivanju potrebnih informacijskih sadržaja, nije zadovoljavajuće. Zнатan broj radova, iako se bave pitanjima izgradnje informacijskih sistema, pitanje sadržaja jednostavno preskače.

Spomenut ćemo prvo neke radove koji istražuju pitanje *upotrebe javnih medija*.¹ Njihovi su autori pokušali utvrditi koje *potrebe* ljudi zadovoljavaju takvim načinom komunikacije. Otkrili su da npr. određeni medij (recimo tisak) daje bolju podlogu za otkrivanje i rješavanje životnih problema od nekog drugog medija (npr. radija). Ili, npr., da određeni medij pomaže uspostavljanje samopoštovanja kod ljudi, dok to drugome manje polazi za rukom. Takva su istraživanja sama po sebi zanimljiva, ali ona očito tek *otvaraju problem*. Bitno je pitanje *koji to sadržaji* omogućuju navedene učinke? Istraživanje se, dakle, ne može svesti na promatranje »spontanog« djelovanja medija (čiji se sadržaji uzimaju kao »datost«) nego se radi o otkrivanju sadržajnih kvaliteta koje *treba ponuditi*, kako bi se postigao određeni, veoma specifičan, učinak. Spomenuta istraživanja medija ne mogu nam, dakle, mnogo pomoći u traženju odgovora na naš problem.

Slična je situacija i s rezultatima jedne druge istraživačke tradicije, tzv. Yale-ske škole na čelu s E. I. Hovlandom,² premda je upravo ta škola željela pronaći odgovor na pitanje o kvalitetama obavijesti koje pomažu u postizanju nekih važnih specifičnih učinaka. No, sličnost problema, kako ga ovdje postavljamo, više je površna nego stvarna. Temeljni cilj Hovlanda i njegovih suradnika sastojao se u otkrivanju komunikacijskih činioaca uz pomoć kojih je moguće *manipulirati* primateljem, *mijenjati njegove stavove* u smjeru u kojem to želi pošiljatelj. Otuda su ta istraživanja nazvana karakterističnim imenom »znanstvene retorike«.

Za razliku od spomenutih, naši su ciljevi radikalno drugačiji: želimo *osposobiti* primatelja za *samostalno i razumno* opredjeljivanje i akciju, u

1 Alex S. Edelstein »The Uses of Communication in Decision-Making«, Praeger, New York, 1974.
Elihu Katz, Michael Gurevitch and Hadasah Haas »On the Use of the Mass Media for Important Things«, Studies of Broadcasting, Radio and TV Culture Research Institute, Nippon, Hoso Kykai, 1973.

2 Hovland, E. I., Lumsdaine, A. A., and Sheffield R. »Experiments in Mass Communication«, Princeton: Princeton University Press, 1959.

skladu s njegovim *vlastitim interesima*. Manipulacijska usmjerenost Yale-ske škole zapravo je spriječila istraživače da uopće i otkriju fundamentalni problem sadržaja obavijesti, onako kako se on danas postavlja u demokratskim, a posebno samoupravnim društvima.

Druga jedna znanstvena tradicija, u kojoj je pitanje sadržaja obavijesti potisnut u drugi plan, jest tradicija *matematske teorije odlučivanja*. U nekim od radova začetnika te škole³ pitanje sadržaja se »elegantno« zaobilazi, smatrajući ga riješenim ili barem drugorazrednim. Od svih mogućih sadržajnih elemenata koji bi mogli doći u obzir za odlučivanje, uzimaju se samo četiri: strategija ili smjer akcije, konzekvencije strategije, vrijednost konzekvencije i vjerojatnost realizacije. Uz veće ili manje varijacije u detaljima, to su elementi s kojima računaju svi teoretičari ove provenijencije. Odlučivač, dakle, ne bi morao raspolagati znanjem većeg broja varijabla, ali zato svaku od njih mora poznavati u kvantificiranom, preciznom obliku. Upravo takvi zahtjevi doveli su do neuspjeha u praktičnoj primjeni. Jedan od predstavnika te škole, analizirajući tu situaciju, nalazi da su postojali »dobri razlozi zbog kojih operaciona istraživanja (ili menadžerska znanost) nisu u većoj mjeri primijenile različite teorije odlučivanja koje su do danas razvijene. Osim problema koji proizlazi iz odnosa između znanstvenika i managera (mnogi znanstveni manageri ne razumiju jezik tih teorija, jer one većinom potječu iz drugih disciplina), možda je još važnije *restriktivnost pretpostavki tih teorija i praktična nemogućnost dobivanja podataka potrebnih za njihovu primjenu*«. ⁴

U ovoj je analizi vrijedno pogledati još jednu znanstvenu tradiciju, ovaj puta pedagoškog porijekla. Rad Franz-Josef Kaisera⁵ možda najbolje predstavlja tu školu, pa ga je vrijedno malo pobliže analizirati. Tako ćemo ujedno steći bolju perspektivu za ocjenu naših vlastitih rezultata.

Polazište svojih razmatranja Kaiser izvodi iz antidogmatskog koncepta razvoja društva i društvenih odnosa, nakon rušenja kapitalizma. »Na temelju historijskog razvoja od Marxa na ovamo, znamo da nakon podružvljenja ili podržavljenja sredstava proizvodnje, skok iz carstva nužnosti u carstvo slobode ne nastupa automatski, niti se odстранjuju sve ovisnosti i svi odnosi vlasti. Na mjesto starih ovisnosti nastupaju nove, pod stanovitim uvjetima totalitarističke, primjerice putem državnog ili partijskog aparata. Vlast funkcionera i managera znači u svakoj državi, bez obzira o kakvom se društvenom poretku radilo, opasnost za slobodu djelovanja i odlučivanja«. ⁶ Takvom razvoju stvari, po mišljenju Kaisera, doprinosi slaba razvijenost *sposobnosti odlučivanja* među običnim pripadnicima društva. »Ako demokraciju shvaćamo ozbiljno, ako ne želimo ili ne možemo dozvoliti da mala elita preuzme na sebe odluke u ime nebrojenih masa radnika,

3
von Neumann, J. and O. Morgenstern
»Theory of Games and Economic Behavior«, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1947.
Savage, L. J. »The Theory of Statistical Decision«, Journal of the American Statistical Association, 46, 1951.

4
Fishburn, Peter C. »Decision and Value Theory«, Wiley, New York, 1964.

5
Kaiser, Franz-Jozef »Entscheidungs-training Die Methoden der Entscheidungsfindung«, Bad Heilbrunn, 1973.

6
Kaiser, op. cit., str. 23 — 24.

da bi ih na taj način još lakše manipulirala, ako hoćemo da ljudi ne »trpe« samo svoj život, nego da sami svjesno odlučuju o slobodi, tada je neophodno da učenike uvježbamo u samostalnom donošenju odluka i razvijemo im sposobnost i spremnost odlučivanja...⁷

Tako nam se čini da se ovakav pedagoški pristup ne može apsolutizirati, štoviše, da je informacijska podloga važnija u samom procesu odlučivanja, mnogo važnija, ipak nas Kaiserove ideje itekako zanimaju, jer izravno vode do pitanja o *sadržaju odlučivanja*, a time i do pitanja o *sadržaju obavijesti* koje mogu za to biti podlogom. I, doista, Kaiser na više mjesta knjige analizira pojedine sadržajne elemente neophodne za proces odlučivanja. Pažljiva analiza njegova teksta pokazuje da su to:

- poznavanje situacije (uz razlikovanje bitnoga od nebitnoga),
- definicija problema,
- uzroci problema,
- cilj akcije,
- teškoće na putu do cilja,
- alternativna rješenja,
- prednosti i nedostaci alternativa (evaluacija alternativa),
- konzekvencije odluke (akcije koje je potrebno poduzeti u koliko se usvoji neka odluka).

Vidimo da Kaiser računa s *osam* informacijskih elemenata, što je neusporedivo bogatiji materijal od onoga koji su zahtijevali matematski teoretičari odlučivanja.

Problem razine konceptualizacije informacijskih elemenata

Temom informacija potrebnih za odlučivanje (posebno samoupravno odlučivanje) bave se i neki naši radovi,⁸ pa i radovi nekih drugih domaćih autora.⁹ Naše vlastite analize bile su zasnovane na razlikovanju »samoupravljanja u akciji« od onoga, što smo nazvali »latentnim samoupravljanjem«. Pri tome se željelo istaknuti razliku između procesa *donošenja odluka*, kao jedne vrste društvene akcije i samoupravljanja, kao temeljne *pozicije radnog čovjeka i građanina* u našem društvu. Slično kao što liječnik ili pravnik ne prestaju to biti ako se trenutno ne bave svojim stručnim poslovima, tako i samoupravljač ne prestaje biti samoupravljačem ako

7

Kaiser, op. cit., str. 27.

8

Pavao Novosel »Tri zapreke razvoju komuniciranja u radnoj organizaciji«, Združeni časopisi Planiranje, br. 1. 1973.

Pavao Novosel »Sistem komuniciranja i njegovo oblikovanje«, Združeni časopisi Planiranje, br. 1. 1974.

Pavao Novosel, »Analiza sadržaja tvorničkih glasila«, Institut za političke znanosti i novinarstvo FPN, Zagreb, 1975.

9

D. Rebolj »Kako informirati samoupravljače«, Delavska univerza »Tomo Brejc«, Kranj, 1969.

Drago Gorupić »Vrednost informacije«, revija Direktor, Beograd, 1969.

trenutno ne sudjeluje u postupcima donošenja odluka. Moglo bi se reći da se on tada nalazi u poziciji »latentnog samoupravljanja«, koje je zasnovano prvenstveno na određenoj društvenoj normi, ali zagarantirano određenim uvidima u zbivanja. To su, čini se, uvidi drugačiji nego što je to u slučaju aktivnog samoupravljanja, tj. donošenja odluka.

Izloženi model samoupravljanja ima dalekosežne posljedice u rješavanju problema informiranja. Za »latentno« samoupravljanje moguće je, naime, *unaprijed* odrediti skup *konkretnih* podataka ili informacija uz pomoć kojih samoupravljač stječe i održava uvid u situacije i zbivanja u radnom kolektivu ili zajednici. Kad je, međutim, riječ o aktivnom samoupravljanju, tj. odlučivanju, stvari stoje posve drugačije. Tada se umjesto konkretnih mogu tražiti jedino *funkcionalni*, ili, kako smo ih još nazvali, *sadržajno-logički elementi informacije*. Takvi su elementi konceptualizirani na posve drugoj razini, znatno apstraktnijoj nego je to slučaj kod informacijskih elemenata potrebnih za latentno samoupravljanje.

Ovu je razliku najlakše shvatiti na primjeru. Tako npr. D. Rebolj,¹⁰ za situaciju koju svrstavamo u latentno samoupravljanje, navodi da radnik mora biti informiran o slijedećim sadržajima:

1. o ekonomskoj situaciji u kojoj se nalazi radna organizacija u usporedbi s prihvaćenim planom i prognozama za budućnost,
2. o ekonomskoj situaciji radne organizacije i njenih ekonomskih jedinica u odnosu na pojedine proizvode, odnosno djelatnosti koje su predmetom njena poslovanja,
3. o situaciji, gibanjima i tendencijama na tržištu proizvoda, odnosno usluga, koje su predmetom poslovanja radne organizacije, itd.

Vidimo da je riječ o posve konkretiziranim sadržajima koji se dadu izraziti na razini pojedinih podataka. Kao kontrast tome pogledajmo naš početni model takozvanog »oblika« samoupravne informacije za svrhe *samoupravnog odlučivanja*, dakle, aktivnog samoupravljanja.¹¹ Taj model traži informacije o:

1. problemu koji se rješava,
2. mogućim (alternativnim) rješenjima problema,
3. konzekvencijama predloženih alternativa.

Kako vidimo, konceptualizacija je »funktionalna«, tj. traže se informacije koje *mogu funkcionirati kao podloga* za razumijevanje problema, razmatranje alternativa i ocjenu alternativa. Konkretno informacije, koje mogu zadovoljiti te funkcije, mijenjat će se od odluke do odluke.

10
D. Rebolj, op. cit., str. 8 — 9.

11
Pavao Novosel »Samoupravljanje i veliki kineski zid komunikacije«, Politička misao, br. 4., Zagreb, 1972.
Pavao Novosel »Problem oblika i sadržaja temeljne samoupravne informacije«, Politička misao, br. 4., Zagreb, 1973.

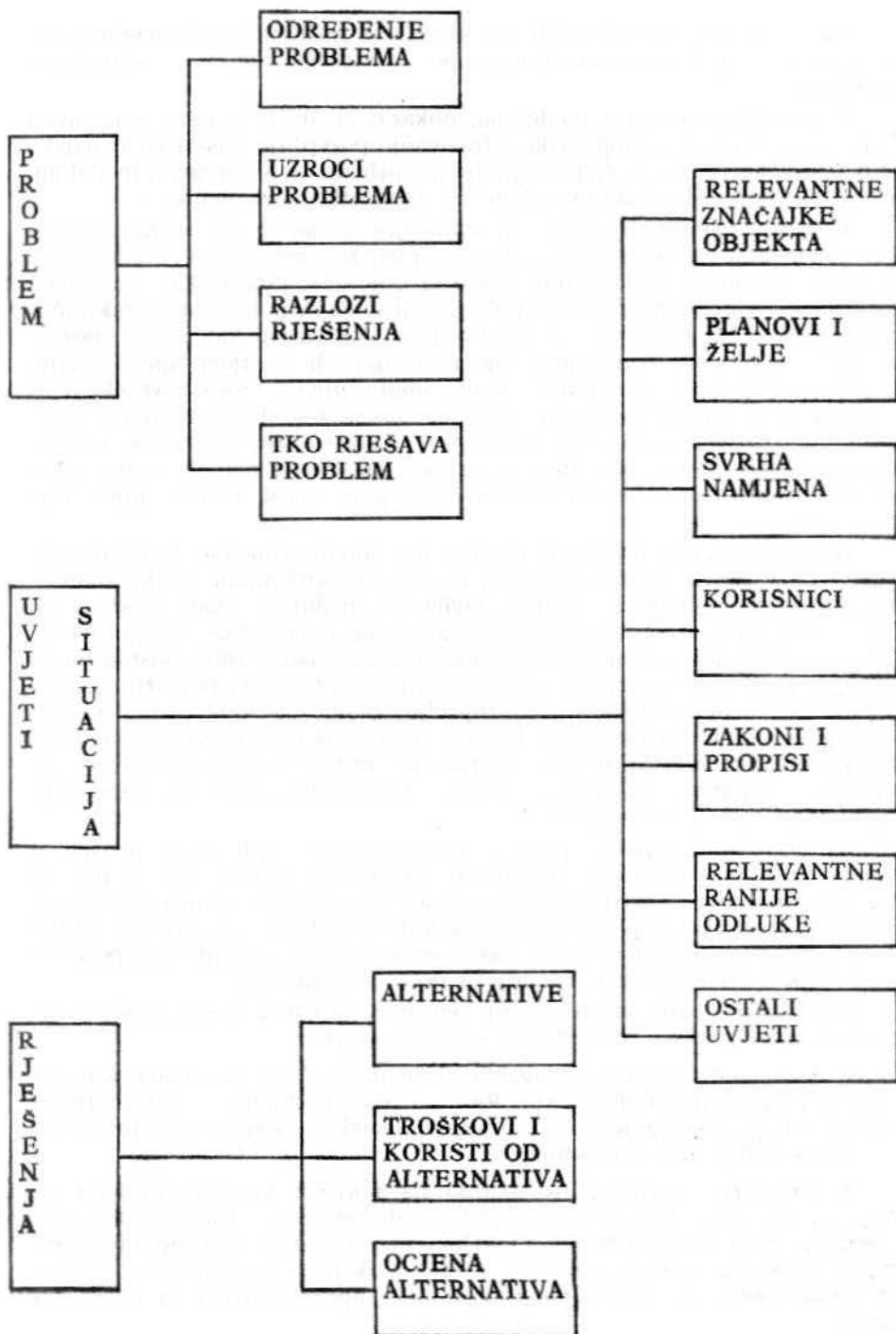
Daljnji razvoj funkcionalnog modela

U ovom nas radu zanima *daljnji razvoj ovakvih funkcionalnih* (što ne treba zamijeniti s pojmom funkcionalističkih), *sadržajno-logičkih modela*. Kaiserova i naša konceptualizacija, a također i konceptualizacija razrađena za svrhe matematske teorije odlučivanja, samo su neprovjerene teorijske tvorevine, koje bi tek praksa morala verificirati. Pitanje je, ne postoje li i *drugi sadržajno-logički elementi*, potrebni za odlučivanje i nisu li neki koje teoretičari smatraju važnim, zapravo *sporedni*, kad se analiziraju iz kuta praktičara.

Takvi razlozi naveli su nas da izvršimo empirijsko *istraživanje* sadržajno-logičkih elemenata potrebnih za odlučivanje, od kojega smo očekivali prve odgovore na postavljena pitanja. Ovdje ćemo izvijestiti samo o jednom dijelu rezultata koji se izravno tiču modela sadržajno-logičkih elemenata. Ostali rezultati bit će objavljeni u posebnoj monografiji. No, prvo nekoliko riječi o metodici ispitivanja.

U jednom većem poduzeću izabrano je 108 ispitanika s iskustvom u samoupravnim poslovima. Sa svakim je sproveden opsežan i dugotrajan intervju u cilju da ispitanici opišu koje bi im informacije bile potrebne u rješavanju pet konkretnih problema. Problemi su izabrani na temelju analize »polja odlučivanja« u tom poduzeću, a sistemom rotacije ukupno je ispitana informacijska osnovica za 70 takvih problema. Dobiveno je ukupno 2842 odgovora, u prosjeku 5,26 potrebnih informacija po temi odlučivanja. Odgovori su zatim analizirani s ciljem da se dođe do sadržajno-logičke strukture koja se u njima krije.

Nakon nekoliko promjena i adaptacija sistema klasifikacije, s ciljem da se iscrpe svi informacijski elementi sadržani u prikupljenom materijalu, dobiven je ovakav sadržajno-logički model:

Kako vidimo, model sadrži čak četrnaest različitih funkcionalnih elemenata, svrstanih u tri temeljne grupe — problem, uvjeti — situacija i rješenja.

Usporedba s ranijim modelima, pokazat će da li u tome ima nešto nova, odnosno koliko empirijsko istraživanje potvrđuje postojeće teorijske konceptualizacije. Za te svrhe najbolje je poslužiti se Kaiscrovim modelom, jer je najpotpuniji. Pođimo redom, od elementa do elementa:

Kaiscrov element »poznavanje situacije« došao je do izražaja u više kategorija koje je nametnula analiza empirijskog materijala. U nas su se pojavile kategorije »relevantnih značajki objekta«, »korisnika«, »zakona i propisa« i »relevantnih ranijih odluka«. Čini se da se iz toga može zaključiti na suviše veliku uopćenost ili apstraktnost Kaiserove kategorije »poznavanje situacije«, jer očito empirijski materijal sili na njenu specifikaciju, koja je za praksu vjerojatno mnogo upotrebljivija. Kaiserovi elementi »definicije problema« i »uzroka problema« također su dobili dopunu u kategorijama »razloga rješavanja problema« i »tko rješava problem«. Vidimo da se dogodilo ono čemu smo se zapravo najmanje nadali, naime javili su se *novi sadržajno-logički elementi* s kojima ranija teorija uopće nije računala.

Dalje usporedbe pokazuju da ima još takvih situacija. Kaiscrov element »cilja akcije« u nas se javio u nešto specifičnijem obliku, naime, kao kategorija »planova i želja«. Javila se, međutim, jedna srodna, no, ipak, nova kategorija. To je kategorija »svrhe i namjene«. Zanimljivo je da kategoriju »teškoća na putu do cilja« u našem istraživanju nismo mogli izdvojiti kao posebnu jedinicu. Objašnjenja možda treba potražiti na terminološkoj strani, a dijelom i u drugačijoj *pojmovnoj mreži* koju nam je nametnuo empirijski materijal. Izgleda, naime, da dobar dio sadržaja svrstanih u nadkategoriju »uvjeta i situacije« *implicitira* teškoće koje su se ispriječile na putu do željenih ciljeva. To vrijedi i za našu kategoriju »troškova i koristi alternativa«.

»Alternativna rješenja« postoje u oba modela i čini se da je riječ o veoma bliskim sadržajima. »Prednosti i nedostaci alternativa« u nas su nazvani »troškovi i koristi alternativa« pa i tu nalazimo bitnu istovjetnost. Konačno »konzekvencije odluka (akcije koje je potrebno poduzeti u koliko se usvoji neka odluka) nismo u našoj analizi mogli izdvojiti kao poseban element koji bi proizlazio iz zahtjeva dobivene materije.

Pokušamo li sada sažeto izraziti ono *novo* što je u našem modelu nametnuo »glas prakse«, možemo to prikazati ovako:

1. Novi model predlaže drugačiju *osnovnu podjelu* informacijskih elemenata potrebnih u odlučivanju. Raniji trokut problema — alternativa i konzekvencija, zamijenjen je drugačijom logičkom strukturom problema — uvjeta (situacije) — rješenja.

2. Empirijski materijal je ukazao na potrebu konceptualizacije na *dvije razine*, čak i kad je riječ o čisto funkcionalnim informacijskim elementima. Prva razina obuhvaća najšire, sve prisutne funkcije (problem, uvjeti, rješenja) a druga razrađuje te šire funkcije u podfunkcije. Time se ne samo dobiva na preglednosti nego i na upotrebljivosti za praktične svrhe.

3. Unatoč našim negativnim očekivanjima u pogledu mogućnosti otkrivanja *novih* sadržajno-latentnih elemenata, oni se u modelu ipak javljaju. U tu skupinu možemo svrstati *svrhu, namjenu, korisnika, zakone i propise* (dakle normativne okvire akcije), *relevantne ranije odluke, razloge za rješavanje problema i institucije odnosno ljude koji su korisnici*. Čini se da bi vođenje računa o tim elementima moglo poboljšati traženje adekvatnih konkretnih informacija, potrebnih za neku specifičnu odluku.

Rezultati dodatne ankete

Postavljanje modela s potpunijom i razrađenijom strukturom sadržajno-logičkih elemenata učinjen je korak prema jednom od ciljeva našeg istraživanja. No, ostali ciljevi su zahtijevali ispitivanje *relativne važnosti* pojedinih elemenata. I na tom području teorija zahtijeva empirijsku verifikaciju i korekciju.

U te svrhe sproveli smo anketu sa *zatvorenim* pitanjima. Ispitanici su bili slični ranijima, tj. ljudi s iskustvom u samoupravljanju. Ovaj puta ih je bilo nešto više (350), što je razumljivo s obzirom na drugačiji karakter ispitnih postupaka. Ispitanici su imali zadatak da *ocjenjuju* važnost pojedinih informacijskih elemenata za istih 70 konkretnih odluka, uvrštenih u prvi dio istraživanja. Pitanja su oblikovana na zatvoren način, tj. s ponuđenim odgovorima. U formulaciji odgovora naišli smo na poteškoće, zbog kojih je u ispitivanje konačno uvršteno samo 12 sadržajno-logičkih elemenata, opisanih na način da budu što shvatljiviji ispitanicima. Čitatelj može dobiti jasniju sliku ispitnog postupka iz niže navedenog pitanja i njegove primjene na jednu konkretnu odluku.

Ispitaniku je prvo postavljen problem: »Raspravlja se i odlučuje o tome DA LI NABAVITI JEDAN NOVI STROJ ZA OOUR«. Nakon toga su bile navedene informacije (tj. sadržajno-logički elementi) čiju je važnost za taj konkretni problem ispitanik morao ocijeniti i to na ljestvici od tri stupnja (finija ljestvica zahtijevala bi suviše visoke diskriminativne sposobnosti). Informacije su bile:

1. Informacija o *sadašnjoj situaciji* na tom području
2. Informacija o tome *što je dovelo do sadašnje situacije*
3. Informacija o tome *kakve su bile ranije odluke* u vezi s tim pitanjem
4. Informacija o *posljedicama* sadašnje situacije
5. Informacija o *postojećim planovima* na tom području
6. Informacija o *prijedlozima* za odluku
7. Informacija o *mogućnostima* koje postoje za ostvarenje pojedinih prijedloga
8. Informacija o *uvjetima* u kojima se pitanje rješava (npr. o zakonima koji se na to odnose, o uvjetima na tržištu, o raspoloživim sredstvima i tome slično)
9. Informacija o *namjeni (svrsi)* onoga o čemu se odlučuje

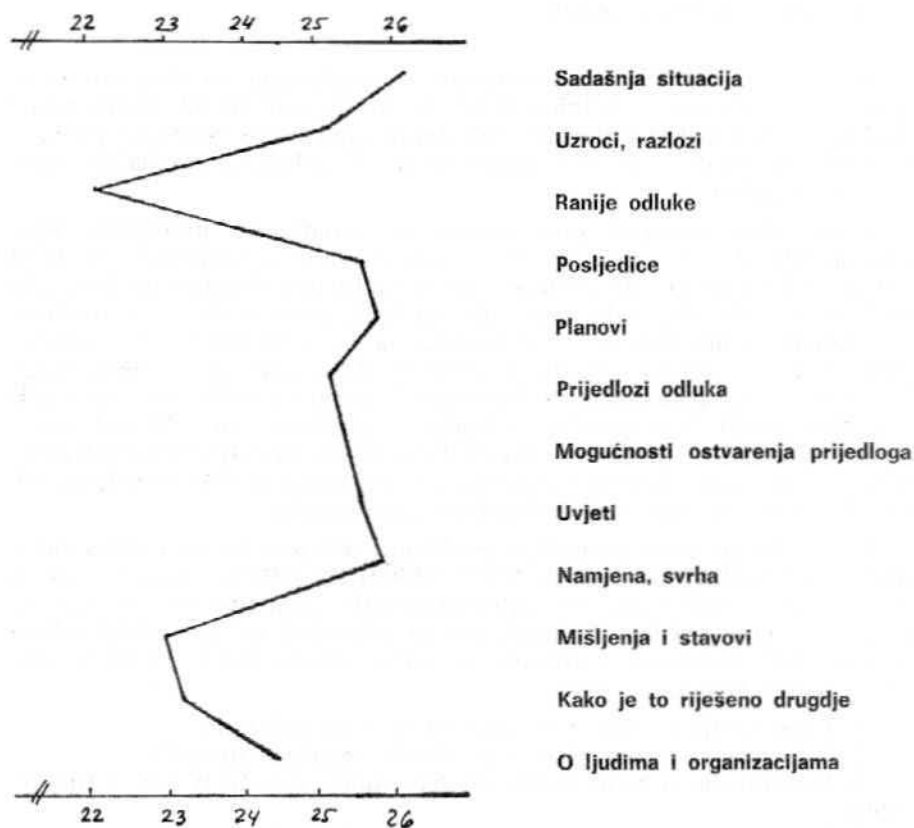
10. Informacija o *mišljenjima i stavovima* nekih osoba ili organa o tome pitanju

11. Informacija o tome kako je to pitanje *riješeno drugdje* (npr. u drugim organizacijama, Republici)

12. Informacija o *ljudima ili organizacijama* o kojima se odlučuje.

Ispitanici su odgovarali bez većih teškoća. Obrada je pokazala da su pojedini elementi dobili *veoma različite ocjene*, a također i da se *pojedine odluke* u tom pogledu vidljivo *razlikuju*.

Pogledajmo prvo *globalni profil važnosti elemenata*:

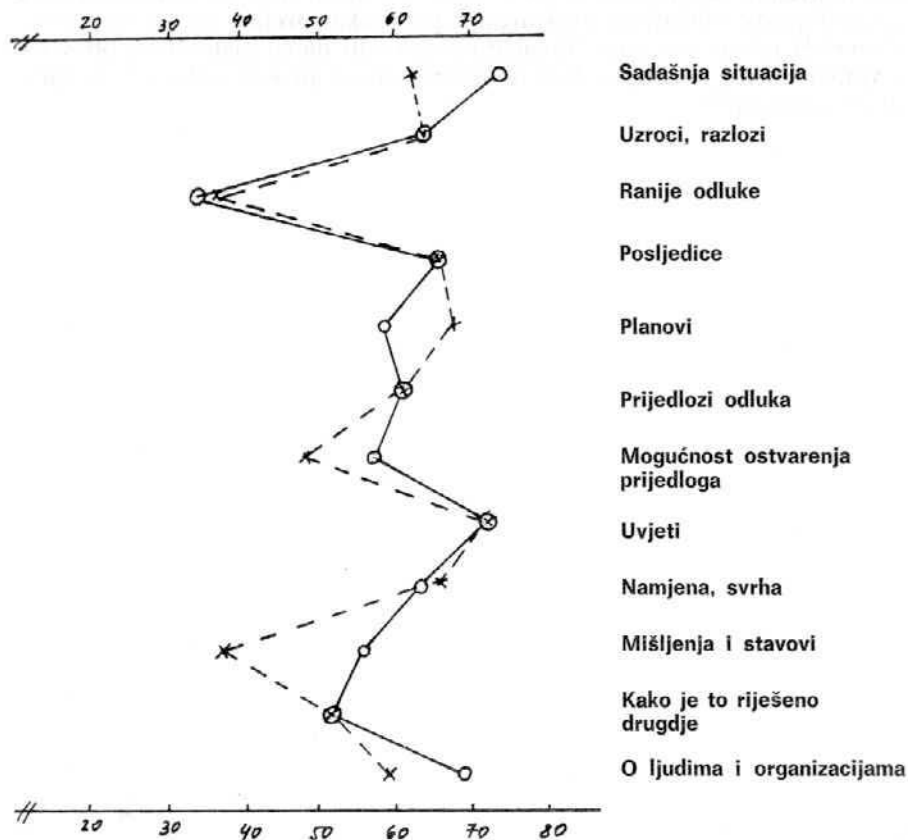

Na abscisi su navedene aritmetičke sredine ocjena koje su ispitanici dali za pojedine informacijske elemente (za sve odluke uzete zajedno).

Kako vidimo, neki su sadržajno-logički elementi posebno istaknuti (npr. sadašnja situacija, uzroci, razlozi, posljedice, namjena, svrha), dok su drugi dobili mjesto od sporednog značenja (ranije odluke, mišljenja i stavovi, način na koji je nešto riješeno drugdje). Time je potvrđena *hipoteza o različitoj važnosti pojedinih informacijsko-logičkih elemenata*. Pokazalo se, nadalje, da su neki od elemenata s kojima ranija teorija uopće

nije računala (posebno uvjeti rješavanja nekog pitanja i namjena, svrha), ocijenjeni kao veoma važni. Istraživanje, dakle, ne ukazuje samo na potrebnost novih elemenata u obavijestima nego i *drugачije* definira važnost pojedinih sadržaja.

Potvrđena je i hipoteza o *različitoj* srazmjernoj važnosti elemenata kod različitih odluka. To možemo ilustrirati usporednim prikazom profila za dvije odluke:

Na apscisi su unijeti postoci ispitanika koji smatraju dotični informacijski element »veoma važnim«. Isprekidanom crtom i križićima označena je odluka o priznanju KV sprema nekim radnicima, a punom crtom i kružićima odluka o izboru članova radničke kontrole. Grafikon pokazuje izrazito različite ocjene za neke od elemenata.

Dodajmo da je *faktorska analiza* ovog materijala pokazala da se četrnaest sadržajno-logičkih elemenata jasno grupiraju u *dvije* temeljne skupine. Prva obuhvaća sadašnje stanje, uzroke i posljedice, a druga sve ostale elemente. Čini se da takav rezultat ukazuje na ispravnost uvođenja šire kategorije uvjeta (i situacije) u model, a to je upravo i jedna od najvažnijih inovacija koju je istraživanje dalo.

Izloženi funkcionalni elementi mogu se sada primijeniti tako da sastavljač obavijesti *razmatra* jednog po jednog, nastojeći zaključiti koji su među njima posebno *relevantni* za *konkretnu odluku* za koju mora pružiti informacijsku podlogu kao i za tip primatelja (odlučivača) za kojega priprema obavijest. Nakon što je izabrao potrebne elemente, sastavljač može na svrsishodan i planiran način potražiti odgovarajuće podatke, koji po svom sadržaju mogu zadovoljiti *u funkciji* izabranih elemenata. Tako rad pisca obavijesti dobiva posve *nove osobine*: od sadašnjeg nesistematskog, a često i posve slučajnog uvrštavanja podataka, prelazi na jasno zacrtan *sistematski proces traženja*. Moguće je očekivati da će sastavljena obavijest na osnovi takvog postupka biti upotrebljivija, a proces odlučivanja racionalniji i efikasniji.